

Evropa kot periferija

Miha Kosovel

Evropejci smo nekoliko počasnejši v doumevanju tega, kar se dogaja okoli nas. V nas je še vedno močno prisotna zavest, da smo začetniki vsega, kar se v svetu pripeti, in da smo, kot na zemljevidih sveta, ki smo jih navajeni boljšati od osnovnošolskih dni dalje, središče sveta – nek standard, h kateremu stremi ali se mu upira preostali svet. Zato je bil velik šok, ko je predsednik ZDA ob nastopu funkcije pred štirimi leti med vrsticami poudaril, da mu je več do dobrih odnosov s Kitajsko kot z Evropo. Vendar problem zavesti Evropejcev ni toliko na ravni napačne ocene svoje geostrateške moči. Ta je zanemarljiva v primerjavi z zaslepljenostjo, da smo še vedno standard na idejni, svetovnonazorski ravni. Kar se je najbolj opazilo pri komentarjih novinarjev in drugih intelektualcev v času izbora novega papeža.

Evropski predsodki na račun krščanstva

Izvolitev Jorgeja Maria kardinala Bergoglia za novega rimskega škofa je seveda revolucionarna. Novi papež je prvi Neevropejec na tem mestu po dolgih dvanajstih stoletjih, hkrati pa je prvi po več kot tisoč letih, ki si je nadel ime, ki ga papeška tradicija še ni poznala ali ni bilo iz njih sestavljeno. Vendar to so malenkosti, statistika, ki je uporabna zgolj za rubriko *Ali ste vedeli?*. Novi papež je revolucionaren zato, ker je po vsej verjetnosti za vedno odvzel primat papeštva in ostalih cerkvenih služb Evropejcem. Ali drugače: z izvolitvijo papeža z južne poloble se je formalno potrdilo nekaj, kar v svetu velja že nekaj časa – da krščanstvo in katolištvo nista več evropska stvar, ampak živita in rasteta nekje drugje.

Tega se seveda veliko število komentatorjev ne zaveda in tako ponavlja klasično, še iz 19. stoletja privlečeno teorijo o postopnem umiranju krščanstva. Tako so se spraševali, kako se mora Cerkev reformirati, da bo nagovorila sodobno, vedno bolj sekularizirano družbo, kot da je »vedno bolj sekularizirana družba« neko dejstvo sveta. Nato se je govorilo, da bi morala Cerkev dovoljevati homoseksualne poroke, kontracepcijo ali žensko duhovščino, ukiniti celibat oz. na kratko stopiti v korak s časom, kot da je »čas« nekaj, kar je povsem enakega v Nemčiji, na

Madagaskarju, v Boliviji ali na Kitajskem. Kot da je delo Cerkve prilizovanje zahodnim liberalcem. Še celo izvolitev južnoameriškega papeža se je pospremlilo s komentarji, češ končno se je Cerkev toliko liberalizirala, da je dopustila, da jo vodi nekdo izven Evrope. Mogoče bo naslednji papež celo gej. Kot da bi tista stavba na Trgu Svetega Petra določala, kdo bo papež. Treba se je namreč zavedati, da papeža ne izbira tista stavba na Trgu Sv. Petra, temveč so to ljudje, kardinali, od katerih dobršen del prihaja izven Evrope. Na tokratnih volitvah je bila sicer večina kardinalov še vedno evropskih, vendar je to najverjetneje zadnjič v zgodovini. Kar pa seveda ne pomeni, da se Cerkev liberalizira.

Med evropskim in »južnim« papežem

Ne bom prikrival, da sem bil sam velik ljubitelj dosedanjega papeža, Benedikta XVI. To, da je največji um današnjega veka vodil tako veliko in pomembno skupnost, me je navdajalo z neke vrste občutkom pravičnosti. Bavarski papež, znan tudi po imenu, ki ga je nosil pred papeževanjem, Joseph Ratzinger, je bil prototip tistega, čemur bi lahko rekli *evropski papež*. Njegovo široko akademsko znanje, njegovo zaupanje v *logos* kot možnost skupnega prostora, prostora razumskega *dialoga* med vsemi ljudmi, med verujočimi različnih veroizpovedi in neverujočimi, želja po jasni in enostavni ubeseditvi tudi največjih filozofskih in teoloških problemov, hkrati pa zadržanost in skorajda sramežljivost v družbi, ki nekako pritiče učenjakom iz akademij. Človek, za katerega se zdi, da bi raje debatiral s Habermasom kot bral nedeljske *angeluse*, predvsem pa bi se raje posvečal pisanju knjig kot reševanju problemov rimske kurije. Seveda ne trdim, da so bili ostali evropski papeži, ki so se zvrstili v teh dveh tisočletjih, kot Benedikt. Seveda ne. Papež Benedikt je bil prototip tega, kar bi moral predstavljati evropski papež, in je zato bolj evropski od ostalih. Bolj evropski kot sama Evropa v tem veku. Papež Benedikt je kot eno izmed prioritet svojega papeževanja imel tudi že prej omenjen dialog z nevernimi. Njegova želja je bila, da bi v argumentiran in prijateljski dialog vključil skupino, ki jo je Cerkev v zgodovini spregledala, a je v zadnjem stoletju pomembno narasla v Evropi. Vendar se v Evropi ljudje nočejo več pogovarjati na takšen način. In neverni, ki so se kitili z razumom in odprtostjo do

drugačnega, že dolgo ostajajo ujetniki svojih lastnih mitov. Zdi se jim ne vredno sodelovati v dialogu z neko skupnostjo, ki je predstavnica neke ostarele iluzije, ki šteje dneve do svojega dokončnega izumrtja. V Evropi je splošno sprejeto mnenje, da bo Cerkev, če se ne radikalno reformira, sprejme homoseksualne poroke in žensko duhovščino in se odreče »nadnaravnim pravljicam«, končala kot uteha starih vaških bab.

Nasprotno s tem tako evropskim papežem je argentinski papež Frančišek s svojo živeto vsakodnevno vero, osebno preproščino, zdravorazumskim konservativnim pogledom na svet, operativnostjo in navajenostjo biti med ljudmi, med starimi, mladimi, bolnimi, revnimi, predstavnik papeža južne poloble. Papež Frančišek ravno zato, ker ni Evropejec, vidi veliko pomembnejših stvari kot je dialog z nevernimi. Predvsem zato, ker iz svojih izkušenj ve, da so neverni (v kolikor smatramo neverne kot skupino ljudi, ki so se odločili, da niso verni, in ne tiste, ki

mnoga krščanska občestva in iz teh ozemelj se je tu pa tam pojavil kak papež. Revolucionarno ni to, da papež prihaja izven Evrope, revolucionarno je to, da je papež poglavar neke Cerkve, ki ni več evropska. Težišče krščanstva se je premaknilo v dežele tretjega sveta, s tem pa tudi problemi, s katerimi se morajo krščanske cerkve spopadati. Dialog z neverujočimi je tako postal marginalni problem v primerjavi z milijoni in milijoni brezpravnih, zatiranih, lačnih, bolnih kristjanov, ki trenutno bivajo po svetu.

Vprašanje se postavlja kar samo: zakaj kar naenkrat toliko poudarjamo krščanstvo izven Evrope? Ali ni krščanstvo v deželah tretjega sveta zgolj ostanek kolonizacije, ki bo izumrlo, še preden ga taka usoda doleti v Evropi?

Takšni in podobni ustaljeni predsodki so pripravili ameriškega religiologa in sociologa Philipa Jenkinsa, da je že dobro desetletje nazaj napisal dve knjigi in mnogo člankov o fenomenu

Revolucionarno ni to, da papež prihaja izven Evrope, revolucionarno je to, da je papež poglavar neke Cerkve, ki ni več evropska. Težišče krščanstva se je premaknilo v dežele tretjega sveta, s tem pa tudi problemi, s katerimi se morajo krščanske cerkve spopadati.

niso zmožni vere), zelo obskurna in periferna skupina, ki ponavadi dovolj dobro živi, da se ni treba toliko truditi z njimi. Vendar, preden nadaljujemo, moramo opozoriti, da smo že imeli enega papeža, ki bi ga imeli lahko za »južnega papeža«. To je bil poljski papež, prvi slovanski papež, Karol Wojtyła oz. Janez Pavel II. To je bil prvi papež, ki je bil izvoljen z močno aktivacijo neevropskih kardinalov, ki niso želeli imeti še enega zahodnjaka. Ker je bila takrat Poljska ujeta v vzhodnem bloku in ker so bili Slovani tradicionalno nekoliko nepolnopravni, obrobni Evropejci, so se afriški in južnoameriški kardinali bolj poistovetili z njihovo realnostjo. In res, papež Janez Pavel II. je bil v pravem pomenu prvi globalni papež, obiskal je vse kontinente in vse socialne skupine in si zaradi svoje osebne karizme lahko dovolil marsikaj, kar Benediktu ne bi uspelo. Tudi on je zaslužen, da je danes veliko število slovanskih držav vključenih v evropsko skupnost. Postale so tako rekoč Zahod, z zelo podobnimi problemi, kot so v Italiji ali v Nemčiji.

Krščanstvo v številkah

Papež Frančišek zagotovo ni prvi neevropski papež. Do prihoda islama so na ozemljih severne Afrike in Male Azije cvetela

južnega krščanstva; prevod ene izmed njih, *Novi krščanski svet, prihod globalnega krščanstva*, je izšel pred tremi leti pri slovenski založbi KUD Logos. Njegove teze so naslednje: da krščanstvo v svetovnem merilu ne umira, temveč nasprotno, naglo narašča; da krščanstvo ne nosi s seboj svoje kulture, temveč je izjemno fleksibilno in se vkulturira v vsako posamezno kulturo; da bo, v nasprotju z dvajsetim stoletjem, ki je bilo zaznamovano z ideološkimi spopadi, enaindvajseto stoletje, predvsem zaradi širitve islama in krščanstva, zaznamovano z verskimi spopadi. Ironija te knjige je, da je šla v tisk 10. septembra 2001, dan preden je problem verskega fanatizma postal popularna tema. Podatki in napovedi pa držijo še vedno.

Da bi najlažje sprevideli, zakaj govorimo o južnem krščanstvu, je najbolje, da začnemo pri kontinentu, kjer je ta preskok najbolj viden – v Afriki. Jenkins v članku *The Next Christianity* (Atlantic) poda naslednje številkice: leta 1900 je imela Afrika 107 milijonov prebivalcev, od katerih je bilo približno 9 % pripadnikov ene izmed krščanskih cerkva (tj. 10 milijonov). Leta 2002 pa je imela Afrika 784 milijonov prebivalcev in 360 milijonov kristjanov, kar znaša že 46 % prebivalstva. Do leta 2025 bo na svetu 2.9 milijard kristjanov, kar je daleč najštevilčnejša religija

na svetu, 50 % vseh kristjanov bo v Afriki in Latinski Ameriki, 17 % pa v Aziji. Če prištejemo še državo z največjim številom kristjanov na svetu, Združene države Amerike, pridemo do zelo majhnega odstotka kristjanov v Evropi.

Ta *boom* prebivalstva je prisoten po celem t. i. tretjem svetu. Zato Jenkins govori tudi o »tretjem krščanstvu«. Zanimiva je npr. Azija, kjer se krščanstvo v zadnjih desetletjih z naglico širi. Filipini imajo na leto več katoliških krstov kot Italija, Francija, Španija in Poljska skupaj! Vendar so Filipini že tradicionalno katoliška trdnjava. Bolj je zanimivo, da se krščanstvo širi tudi na Kitajskem, in to ne zgolj z naraščanjem prebivalstva, temveč tudi prek spreobrnjenj. Kitajska komunistična partija je kakšno desetletje nazaj zgroženo opazala velik porast novokrščenih lokalnih partijskih funkcionarjev. Podobno se dogaja tudi v drugih podobnih državah, npr. v Vietnamu. Naj opozorimo, da bo pogumni malček, ki se je boril v vojni z ZDA, po napovedih čez dobrih trideset let po prebivalcih že presegel Rusko federacijo ...

Priča smo seveda velikim demografskim premikom, ki se jih v Evropi ne zavedamo povsem. Nekoč majhne in nepomembne države tretjega sveta z velikim ali večinskim krščanskim prebivalstvom bodo naenkrat postale večje kot vse zahodne drža-

ve. Demokratična republika Kongo je npr. leta 1975 imela 25 milijonov prebivalcev, leta 2025 pa naj bi jih imela že 105, v istem času pa bo prebivalstvo Nigerije (kjer je približno polovica prebivalstva muslimanov) naraslo iz 59 na 205 milijonov. Brazilija, država z zelo močnimi krščanskimi skupnostmi, bo v istem času narasla za slabih 100 milijonov.

Evropejcem moramo porušiti še en predsodek. Evropa smatra krščanstvo kot specifično ruralno religijo, ki propada v večjih urbanih centrih. Vendar vse kaže ravno nasprotno. Specifika tretjega sveta je ravno v njegovi urbaniziranosti. V naslednjih letih bodo z lestvice desetih največjih mest izginila praktično vsa mesta Zahoda, med t. i. razvitimi bo ostal zgolj Tokio. Osemdeset odstotkov vseh največjih urbanih območij je trenutno v Aziji in Afriki, v naslednjih desetletjih pa se bo dvignilo število prebivalcev predvsem v afriških mestih. Ni treba poudarjati, da so megalopolisi, kot so São Paulo, Ciudad de México, Kinšasa, New Delhi, Džakarta, popolnoma neregulirani in da večina prebivalstva živi izven dosega javnih služb ali možnosti legalne zaposlitve. V teh predelih, barakarskih naseljih, favelah, je edina točka organizacije ravno verska skupnost. Ravno med temi prebivalci se tako hitro in učinkovito širi krščanstvo. Med krščanskimi skupnostmi je Binkoštna cerkev trenutno

najhitreje rastoča, predvsem v Južni Ameriki in Aziji. V Južni Koreji je npr. razmerje med Katoliško in Binkoštno cerkvijo 1 proti 3 v korist slednje, v Afriki pa še vedno prevladujejo predvsem lokalne cerkve, mnogo jih je nastalo v času dekolonizacije kot upor proti cerkvam njihovih kolonizatorjev. Vendar je novi papež podedoval še vedno zelo rastoče občestvo. Katoliška cerkev naj bi od leta 2000 do 2025 narasla iz milijarde na dobro milijardo tristo milijonov duš.

Biti kristjan: v Evropi in v tretjem svetu

Potrebno je poudariti, da je krščanstvo tretjega sveta mlado krščanstvo in v tem zelo drugačno od evropskega. Evropsko krščanstvo v večini primerov živi prek tradicionalnega prenosa in se zato tudi sčasoma manjša. Luteranstvo (ki ga mnogokrat izpostavljajo kot primer poti, po kateri mora iti katolištvo, če hoče preživeti), je praktično izginilo. V Skandinaviji in Nemčiji se povprečen posameznik bolj srečuje z islamom kot s krščanstvom, religijo njegovega prostora. Tudi katolištvo ima praktično zanemarljivo število novih odraslih članov. Čeprav je po ocenah v Evropi nekje 280 milijonov katolikov, zna biti realno število mnogo manjše, saj ta ocena ne upošteva velikega števila ljudi, ki so popolnoma zapustili Cerkev, pa tudi mnogo takšnih, ki imajo krščanstvo v varnem zavetju kulturnega občevanja (krst, poroka, polnočnica ...), zaradi česar jim je onemogočeno bolj osebno in aktualno razumevanje krščanstva.

Nekoč mi je nek samooklicani kristjan dejal, da če želiš biti kristjan, moraš že prej hoditi k maši, da se »navadiš trpeti«. Ta izjava pove mnogo o duhu sodobnega evropskega krščanstva. Po eni strani govori, da identiteta kristjana v veliki meri temelji na dokaj arbitrarnih in kulturnih dogodkih, kot sta polnočnica in blagoslavljanje šunke, manj pa na ortodoksiji. Maša je dogodek, ki se ga sicer moram udeležiti, ni mi pa potrebno verjeti v transsubstanciacijo. Po drugi strani pa nam zgornja izjava lahko služi tudi kot dober primer inkulturacije krščanstva. Evropejci si pogosto predstavljajo, da je pravo krščanstvo, očiščeno kulturnih in poganskih prvin, ravno v protestantizmu, kot ga vidimo v severnih evropskih deželah. Vendar dejstvo je, da je to zgolj ena oblika inkulturacije krščanstva, kakor je, po drugi strani, obhajanje maše s plesom in bobni, kot ga lahko opazujemo v Afriki, drugačna oblika inkulturacije.

Če se zopet vrnemo na zgornjo izjavo, bi lahko rekli, da ji je krščanstvo juga in tretjega sveta diametralno nasprotno. Velik poudarek daje na ortodoksiji in na živem evangeliju. Branje evangelija je branje navzoče zgodbe, s problemi, ki so bližji

njihovi realnosti kot evropski. Največkrat, predvsem v nekato-liških karizmatičnih občestvih, se krščanstvo nagiba k fundamentalizmu, z velikim poudarkom na ozdravljanju s pomočjo izganjanja hudega duha. Binkoštna cerkev, ki je sicer nastala na začetku 20. stoletja v Los Angelesu, je trenutno najhitreje rastoča cerkev na svetu in tudi, lahko bi rekli, prototip specifičnega krščanstva juga. Binkoštna cerkev je ena redkih večjih zahodnih denominacij, ki nima svoje teologije in ima večji podarek na karizmatičnih močeh, dobesednem branju (prevoda) Svetega pisma, govorjenju jezikov (*glosolalia* –izkušnja obredne ekstaze, ko prisotni spuščajo nerazumljive zvoke, ki naj bi bili angelski glasovi) in eksorcizmu. Takšnih in podobnih je mnogo neodvisnih in lokalnih cerkva po vsem globalnem jugu (številno pripadnikov binkoštnih in karizmatičnih cerkva naj bi bilo okoli 500 milijonov). Obdarovanost s karizmami je mnogokrat celo pogoj, da se nekoga smatra za verskega voditelja občestva. Čeprav katolištvo že tradicionalno izraža globoko nezaupanje do takih pojavov, se marsikatera molitvena skupina v srečanjih že globoko spogleduje s takšnim pristopom. Supranaturalizem je na jugu bolj prisoten kot pri nas.

Vprašanje spolne morale

Še en pomemben vidik, ki ločuje globoko Evropo in tretji svet (za ZDA lahko trdimo, da so razpete med oba pola), je spolna morala v najširšem pomenu besede. Znana je anekdota, ko je v devetdesetih letih skupina iz Združenih narodov prišla v Afriko reševati problem AIDS-a tako, da se je vozila iz kraja v kraj in delila kondome. Prebivalci niso razumeli specifične jezikovne igre, ki se je zgodila pred njimi (dušebrižniškega ZN turizma, ki so mu bili priča, torej niso razumeli kot tega, kar je v osnovi bil: kritika terenskega dela katoliških misijonov) in so jo vzeli dobesedno. Da bi varovanje pred boleznimi trajalo kolikor se da dolgo časa, so prebivalci vsak večer isti kondom pazljivo, da se ne raztrže, razpeli na hišni totem, ki so ga postavili k postelji. Lahko je seveda podajati hitre rešitve iz sveta, kjer je bolj normalno videti trafiko kot kravo. Govoriti o kondomih kot o rešitvi za kraje, kjer ni ne šol ne cest, kaže zgolj na veliko mero nadutosti, ki jo ima sodobni zahodnjak. Vendar pa na ogromnih planjavah, ki se razprostirajo po Afriki, kjer dejansko ne obstaja nikakršna institucija, ki bi branila najšibkejše člene družbe, ženske, otroke in moške brez fizične ali socialne moči, kaj šele v naraščajočih barakarskih naseljih, do koder roka zakona ne seže, kjer milijoni in milijoni ljudi, žensk, otrok, starih in mladih, živi na kupu, kjer je število zapuščenih

Evropa smatra krščanstvo kot specifično ruralno religijo, ki propada v večjih urbanih centrih. Vendar vse kaže ravno nasprotno. Specifika tretjega sveta je ravno v njegovi urbaniziranosti. V naslednjih letih bodo z lestvice desetih največjih mest izginila praktično vsa mesta Zahoda.

mater in spolno zlorabljenih žensk ogromno, je spolna morala, ki jo propagirajo misijoni, izredno pomembna. Velik uspeh teh »barakarskih« misijonov (ki obstajajo že kakšnih trideset let) je ravno v tem, da so jih ženske obiskovale zato, da bi v prostorih, ki se soočajo z velikimi problemi z drogo, alkoholom in zlorabami, spoznale nekoga, s katerim bi lahko skupaj skrbela za družino. Zanimanje moških je bila posledica želje po spoznavanju žensk. Uspeh, ki so ga imele krščanske skupnosti pri vzpostavljanju družin, omejevanju porabe drog in alkohola, in s postopnim organiziranjem teh mas v skupnosti, je bil prvi razlog za vedno bolj bliskovito širjenje krščanstva, ki smo mu priča v zadnjih 40 letih.

Podobno je tudi z vprašanjem celibata. Globalni jug je bolj naklonjen tej instituciji, predvsem iz čisto praktičnega in empiričnega razloga: v primerjavi z misijonarji protestantskih denominacij, ki v prvi nevarnosti vedno poskrbijo (le kdo ne bi?) za svojo družino, so misijonarji v celibatu vedno bolj predani svoji skupnosti in nemalokrat z njo vztrajajo do bridkega konca, ki je v deželah tretjega sveta bolj bridek, kot pri nas.

Evropa – bodoče misijonsko območje

Velik razkorak je zaznati tudi pri vprašanju ženske in homoseksualne duhovščine, ki v deželah globalnega juga ne doživlja te stopnje podpore, kot jo v liberalni Evropi. Jenkins izpostavi pomenljivo konferenco anglikanske cerkve v Lambethu leta 1998, ki so jo sklicali škofi Velike Britanije, Kanade in ZDA, da bi potrdili možnost služenja cerkvenih služb s strani homoseksualcev. Konferenca je iztirila iz vnaprej določenega scenarija, ko so ugotovili (glej ga zlomka!), da je škofov iz Azije in Afrike

bistveno več kot angloameriških. Nigerija ima na primer največ anglikanskih škofov od katerekoli druge države, na drugem mestu pa je Uganda. Po tem dogodku se je zgodilo nekaj, kar se ni še nikoli prej v zgodovini. Nekateri konservativni duhovniki iz Kanade so se povezali z izredno znanim ultrakonservativnim škofom Singapurja, ki je kakšno leto prej na obisku v Kanadi, zgrožen nad indijanskimi totemi v Torontu, nad njimi izvajal eksorcizem. Ta jih je posvetil v škofo in jih poslal nazaj v Kanado. Vsi ti dogodki so pripeljali skoraj do shizme v Anglikanski cerkvi.

Do podobne shizme bi prišlo tudi v Katoliški cerkvi, če bi hoteli prisluhniti liberalnim predlogom, ki povečini niti ne prihajajo s strani njenih pripadnikov. Vendar se tega ni treba bati, saj katolištvo temelji na dolgi in plodni teološki tradiciji in ne spreminja svojih naukov, da bi ugodilo trendom svojega časa. Prava Cerkev živi znotraj časa, vendar se z njim bori.

Tu se nam kaže pomembnejši trend. Že sedaj je večina rednih obiskovalcev londonskih cerkva priseljencev iz držav, izven EU. Z vedno bolj razkristjanjenim evropskim prebivalstvom bo Evropa, v očeh globalnega krščanstva, postala območje, odprto za misijone, ki bodo prihajali z južne poloble. Daljnoročno gledano lahko pričakujemo nekaj, kar se nam, Evropejcem, ki smo bili vajeni, da preostali svet sledi našim idejam in jih počasi vsrkava, zdi nemogoče: da se bodo pozicije obrnile in da bomo pokristjanjeni s strani neevropskih emigrantov.

Srednjeročno lahko že trdimo, da bo skladno z osipom zanimanja za cerkvene poklice kandidate potrebno iskati izven Evrope. Že sedaj, pravi Jenkins, je povprečni kristjan mlad, temnopolt, reven in z južne poloble. Takšni bodo verjetno tudi župniki in bratje po Evropi. Zna se celo zgoditi, da bo priljubljeno evropsko žaljenje kristjanov postalo neokusno ali celo rasistično, saj s tem Evropejci ne bodo več označevali svojih tet, temveč mlade priseljence. In kot smo že na začetku poudarili, je papež Frančišek skoraj gotovo prvi v vrsti neevropskih papežev. Tuji papež, papež tujih ljudi, ki odgovarja na probleme tujih realnosti, in vendar stanuje v Rimu in je celo temu mestu, s katerim nima praktično ničesar skupnega, škof. Evropa bo spet, tako kot Rimski imperij, dežela poganstva, papež pa bo, tako kot Peter, čakal, da bodo prišleki iz južnih dežel ta imperij pokristjanili. •

KULTURNI BOJ(I) — tema naslednje številke revije **RAZPOTJA**.
Rok za oddajo prispevkov: **15. 6. 2013**.